

Het
kleine

schelpentelboekje

www.groteschelpenteldag.be

Waarom je schelpje bijdragen?

Op zaterdag 17 maart 2018 vond voor het eerst de Grote Schelpenteldag plaats. Nooit eerder staken meer dan 400 schelpenliefhebbers de handen uit de mouwen om, samen met kenners, **30.200 schelpen** te verzamelen, tellen en benoemen.

Deze **wereldprimeur** (!) bleek niet alleen heel leuk, maar ook bijzonder nuttig én nodig. Wetenschappers weten nu nog beter welke soorten schelpen er op onze stranden liggen en op welk strand de schelpbewoners het vaakst aanspoelen.

Waarom is deze studie van zeeschelpen en –slakken belangrijk? Onderzoekers meten er **de veranderingen in de zee** en de biodiversiteit mee. De klimaatverandering, de verzuring van de oceaan, veranderende stromingen en de veranderende visserij laten immers sporen na in de

schelpen die aanspoelen. Als we elk jaar schelpen tellen, kunnen wetenschappers evoluties op lange termijn meten.

Dit **Kleine Schelpentelboekje** is jouw ideale onderzoeksinstrument tijdens én na de Grote Schelpenteldag. Ontdek het verborgen leven van een schelpdier en vele leuke schelpenweetjes in dit boekje. Ook jij kan je schelpje bijdragen voor de zeewetenschap!

“ WIST JE DAT?

Schelpen zijn in feite skeletten van weekdieren. Schelpen die je op het strand vindt, kunnen sterk in leeftijd verschillen: sommige zijn recent, andere kunnen miljoenen jaren oud zijn. Het zijn fossielen.

Schelpen tellen

Je wil de gegevens, verzameld door veel verschillende mensen op diverse plaatsen en tijdstippen, goed kunnen vergelijken? Dan is het belangrijk een vaste methode te volgen. Die is simpel, volg gewoon deze stappen:

Stap 1

-
Ga op het strand naar de
vloedlijn, de grens tussen
droog en nat zand. Daar zijn
de meeste aanspoelsels te vinden.
In die lijn plaats je eender welk
voorwerp als herkenningspunt.

Stap 2

-
Verzamel 100 schelpen door
spiraalgewijs vanaf jouw
herkenningspunt steeds verder
weg te gaan. Let wel, enkel
de niet gebroken schelpen of
schelphelften en zeeslakken
tellen mee.

Stap 3

Heb je het magische cijfer 100 bereikt? Leg dan alle geraapte schelpen open en groepeer ze op basis van vorm en ribbeling.

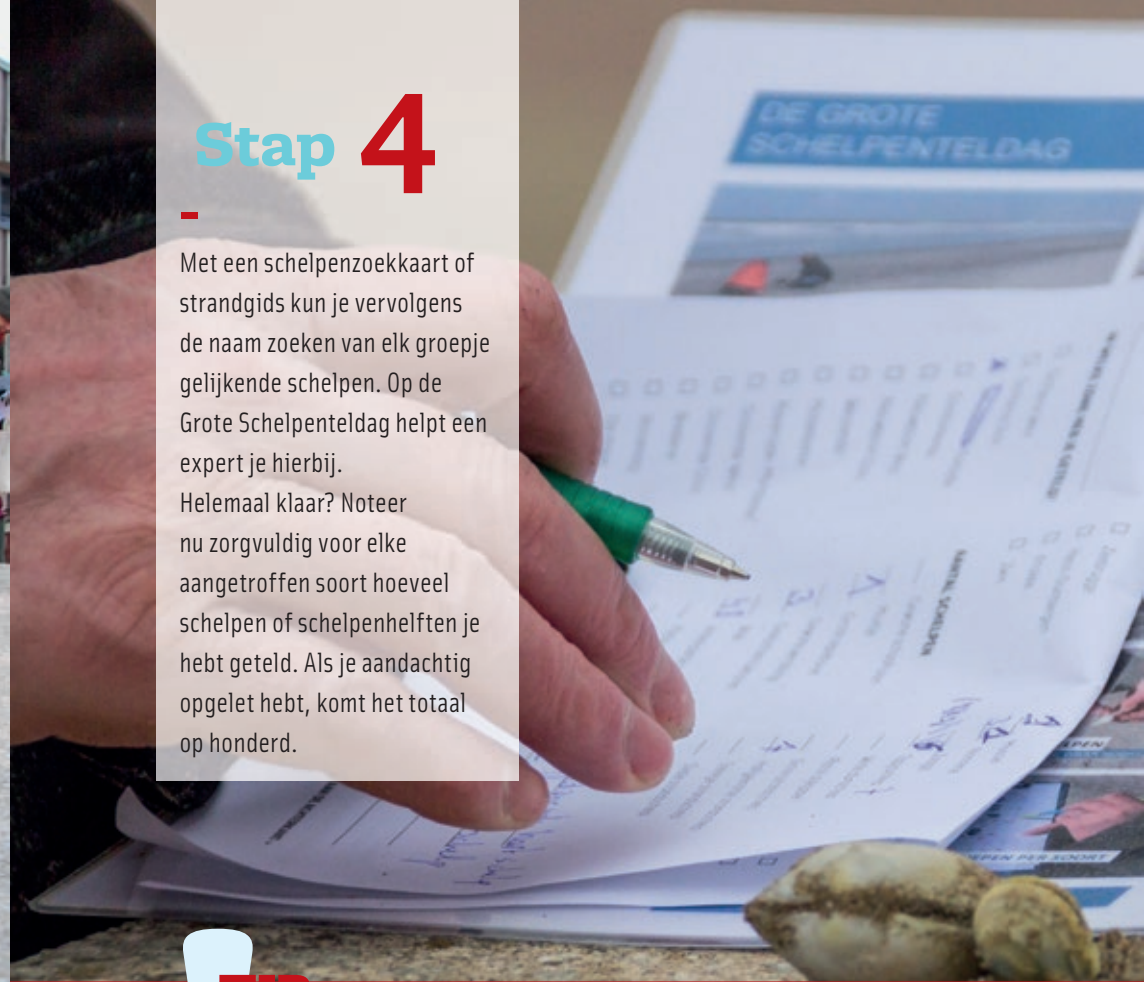
Stap 4

Met een schelpenzoekkaart of strandgids kun je vervolgens de naam zoeken van elk groepje gelijkende schelpen. Op de Grote Schelpenteldag helpt een expert je hierbij. Helemaal klaar? Noteer nu zorgvuldig voor elke aangetroffen soort hoeveel schelpen of schelpenhelften je hebt geteld. Als je aandachtig opgelet hebt, komt het totaal op honderd.

TIP

Bekijk op www.groteschelpenteldag.be een handig filmpje waarin de telmethode haarfijn wordt uitgelegd.

Zo word je een zeewetenschapper!

Ben je net als wij gebeten door de zee en wil je verder op onderzoek? Wil je met andere woorden zeewetenschapper worden? **Deze vijf tips helpen je op weg.**

Tip 1

Ga elk jaar schelpen tellen tijdens de Grote Schelpenteldag.

Hoe meer mensen tijdens de Grote Schelpenteldag schelpen tellen, hoe relevanter de gegevens zijn die in de databank worden opgeslaan. Duid dus elk jaar de Grote Schelpenteldag met stip aan in je agenda.

WIST JE DAT?

Zo'n 40% van alle gevonden schelpen is niet van recente datum maar fossiel. Deze lege schelpen komen onder andere op het strand terecht via het zand dat uit de zee opgespoten wordt. Ze geven ons een inzicht in hoe onze kust er vroeger uitzag.

Tip 2

Leg een schelpenverzameling aan.

Ook na de Grote Schelpenteldag kun je je schelpenkennis bijspijkeren door een schelpenverzameling aan te leggen (zie blz. 23). Trek regelmatig naar het strand met de schelpenzoekkaart of ga op excursie met de strandwerkgroep (strandwerkgroep.be). Wie weet laten schelpen je nooit meer los!

Tip 3

Meld speciale strandvondsten.

Heb je iets bijzonders gezien op het strand, zoals een speciale schelp, een kadaver van een bruinvis of opmerkelijk veel schuim op het water? Stuur de foto, samen met de datum en plaats van je vondst naar seawatch-b@vliz.be. De onderzoekers van het VLIZ bekijken jouw, misschien wel zeldzame vondst. In het boek 'Strandvondsten: een praktische veldgids' van zoekenaar Hans De Blauwe leer je alles over wat je vindt tijdens een strandwandeling.

De kust telt heel wat natuurcentra met een uitgebreide verzameling strandvondsten. Zo kun je in het provinciaal bezoekerscentrum Duinpanne in De Panne, het Duinenhuis in Koksijde of het Marien Ecologisch Centrum in Oostende vergapen aan de schatten van de zee. Een overzicht van deze centra vind je op west-vlaanderen.be/zeeducatie.

Tip 4

Bezoek de natuurcentra aan de kust.

Tip 5

Tel het strandafval.

Op het strand vind je ook zaken die er niet thuishoren. Ga naar de vloedlijn en stap 100 meter af, noteer die afstand en verzamel alle stukken afval en kunststof op deze strook. Raap alle stukken plastic, nylon, papier, karton, glas ... op. Bakstenen en hout laat je liggen. Tel, fotografeer (en weeg indien mogelijk) het totaal aantal voorwerpen. Stuur alle informatie naar seawatch-b@vliz.be. Gooi nadien al het afval in een vuilnisbak.

De Noordzee

Top 5

Op 17 maart 2018 trotseerden 400 mensen de kou om samen 30.200 schelpen te tellen en te determineren. Er werden **58 soorten** herkend. De kokkel bleek de meest gevonden schelp, gevolgd door het nonnetje, de halfgeknotte strandschelp, de mossel en de Amerikaanse zwaardschede. Schelpen zijn in feite huisjes van overleden zeeweekdieren die op of in de zeebodem leven. We bekijken onze top 5 eens van dichterbij:

1 DE KOKKEL (*Cerastoderma edule*) - De kokkel of 'hartschelp' leeft ondiep ingegraven in zandige bodems van onze kustwateren. Vandaag is deze geribbelde schelp eerder zeldzaam. Maar als fossiel scoort ze net heel goed, wat aantoont dat onze kust in het verleden lange tijd een waddegebied was.

2 HET NONNETJE (*Macoma balthica*) - Het nonnetje is bij het publiek bekend als 'portemonneetje', vanwege het veelvuldig voorkomen van doubletjes. Deze schelp, die je herkent aan de kenmerkende bolle en spitse kant en de mooie kleuren, is ook vandaag wijdverspreid in de fijn zandige bodem van onze kustwateren.

3 DE HALFGEKNOTTE STRANSCHELPEL (*Spisula subtruncata*) - De halfgeknotte strandschelp leeft in de zandbodem en vormt een belangrijke bron van voedsel voor zeevoegels en platvissen zoals schol.

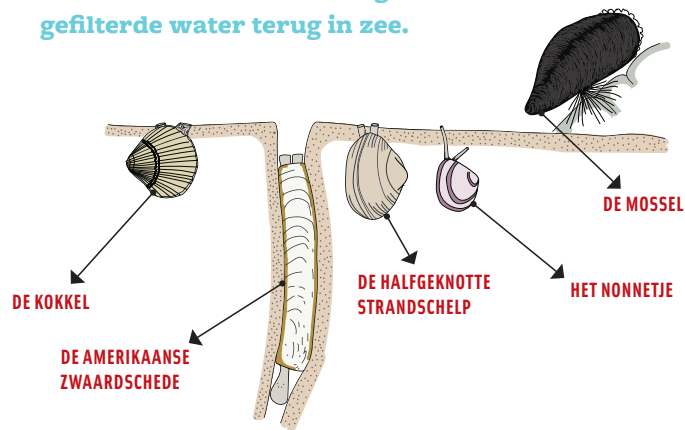
4 DE MOSSEL (*Mytilus edulis*) - Voor mosselen moet je op de strandhoofden en havenmuren zijn. Daar hechten ze zich met hun baarddraden vast. Dit bekende weekdier is een delicatessen voor mens en dier. Uit het zeewater filteren mosselen levende microorganismen en plantaardig afval, maar ook soms piepkleine microplastics die in de zee rondzweven.

5 **DE AMERIKAANSE ZWAARDSCHEDI (*Ensis leei*)** - De Amerikaanse zwaardschede deed in de jaren 1980 zijn intrede in de Noordzee. De larve reisde via het ballastwater mee naar onze streek. Dat ballastwater wordt in zeeschepen gepompt om de stabiliteit en diepgang te verbeteren wanneer ze niet volgeladen zijn. Sinds de jaren 1980 is het een van onze talrijkste diepgravende schelpdieren.

WIST JE DAT?

Schelpen zijn afkomstig van weekdieren die zich voor onze kust ingraven in het losse zand of zich vasthechten aan een harde ondergrond. Vele schelpdieren wonen in een tweekleppig schelpenhuisje in de zandbodem en hebben twee slangetjes of sifo's. Eén slangetje dient om het voedsel uit het zeewater te stofzuigen. Met het andere stuwen ze het gefilterde water terug in zee.

© Vliz - Bart De Smet

De Strand bloemenhandel

Tijdens de zomermaanden gebeurt iets heel bijzonders op het strand. Opeens verschijnen er, uit het niets, talloze bloemenkraampjes. Hun koopwaar? Zelfgemaakte strandbloemen van papier. De winkeliers zijn kinderen. Zij schakelen hun ouders en grootouders in om bloemen in allerlei vormen en kleuren te knutselen en maken het kraampje klaar. Trots en vol verwachting stallen ze hun waren uit. Wie wat schelpen heeft, kan die ruilen voor bloemen.

WIST JE DAT?

Elke kustgemeente heeft in de loop van de jaren haar eigen strandbloemenetiquette ontwikkeld. Bloemen worden betaald met een handvol schelpen of met een welbepaalde soort schelpen zoals wenteltrapjes of zaagjes.

Dit ruilproces gebeurt al zeker sinds de **jaren 1920**. Dat maakt het tot waardevol cultureel erfgoed van de kust. Het strandbloemenspel wordt van generatie op generatie doorgegeven en het verbindt toeristen met bewoners van de kust.

Een bloem voor een schelp

Wist je dat elke kustgemeente een eigen strandbloemenetiquette heeft die doorheen de jaren evolueert? Bloemen worden betaald met een handvol schelpen of met een exact aantal schelpen van een specifieke soort, zoals wenteltrapjes of zaagjes. De dubbele handjes met een mengeling van verschillende schelpen werden vroeger poignée (Frans voor 'een handvol') of, verbasterd, een **panier** (Frans voor 'mandje') genoemd. Tegenwoordig is '**handje**' de geijkte term voor deze manier van betalen.

Kijk voor meer info over deze wondermooie traditie op kusterfgoed.be/strandinbloei.

Bloemen te koop!

Om een succesvolle strandbloemenhandelaar te worden heb je kleurrijke papieren bloemen nodig en een mooie, aantrekkelijke winkel. Volg dit stappenplan en word een topverkoper!

Stap 1

Zoek een mooi en goed zichtbaar plaatsje in het mulle zand.

Stap 2

Graaf een grote put, en werk deze af met een zitbankje. Zo heb je als bloemenverkoper een comfortabele plek.

Stap 3

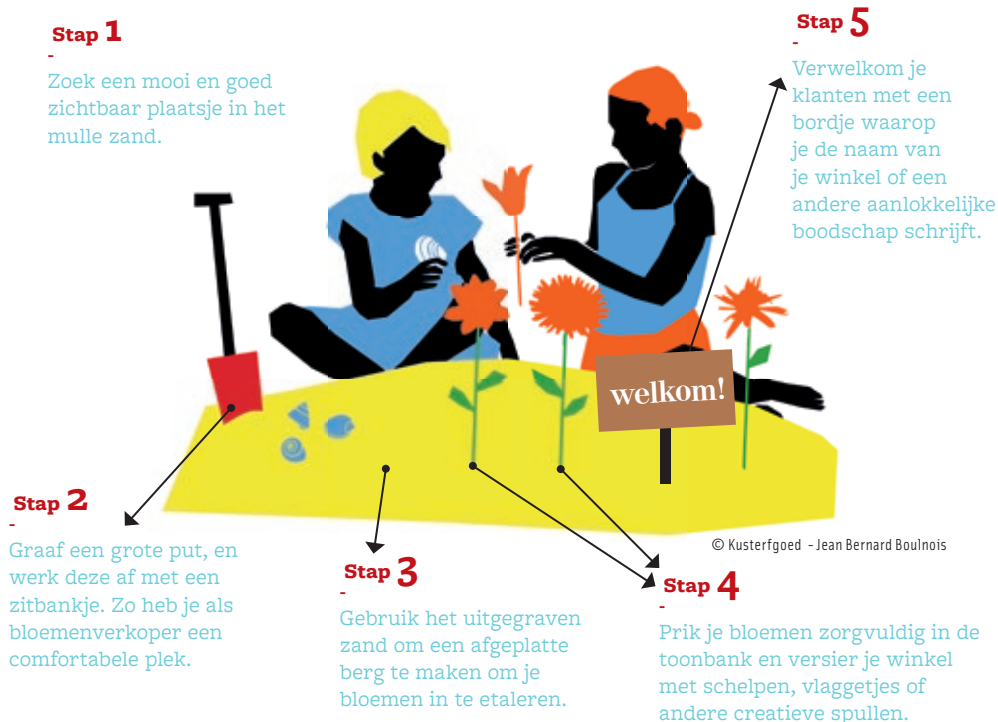
Gebruik het uitgegraven zand om een afgeplatte berg te maken om je bloemen in te etaleren.

Stap 4

Prik je bloemen zorgvuldig in de toonbank en versier je winkel met schelpen, vlaggetjes of andere creatieve spullen.

Stap 5

Verwelkom je klanten met een bordje waarop je de naam van je winkel of een andere aantrekkelijke boodschap schrijft.

Maak jouw eigen strandbloem

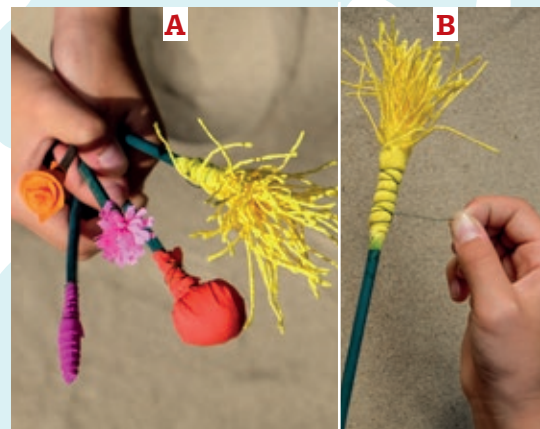

Stap 1

Verzamel het nodige knutselmateriaal: binddraad, crêpepapier (verknipt in stukken van 10 en 15 cm hoog), een schaar en stokjes.

Stap 2

Kies welke strandbloem je wil maken. Vouw de geknipte stroken papier een paar keer dubbel en knip de bloemblaadjes in verschillende vormen uit de stroken (in ronde of driehoekige boogjes).

Stap 3

Kies het soort hartje dat je wil maken. Dit gele meel-draadjeshartje maak je door het papier in dunne reepjes te knippen en tussen je vingers te rollen. Draai het papier rond je steeltje en maak vast met binddraad.

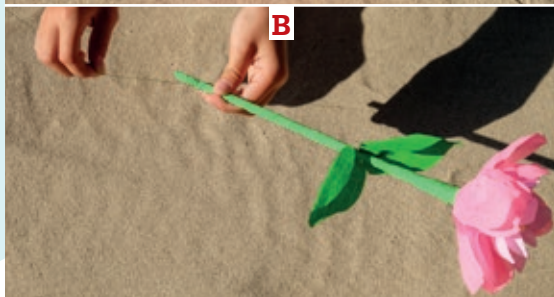
Stap 4

Wikkel de bloemblaadjes rond het steeltje. Probeer, terwijl je wikkelt, de blaadjes ook een beetje te fronsen rond het steeltje. Maak het papier stevig vast met binddraad.

A

Stap 5

Herhaal stap 4 met mooie grote bloemblaadjes en maak vast met binddraad. Wikkel een lange groene strook papier rond je steeltje. Begin onder de bloem en wikkel schuin naar beneden. Werk de steel af met binddraad.

B

Stap 6

Ruil jouw zelfgemaakte bloem voor een handje vol schelpen!

© Nicolas Vermaartele

Mijn Schelpenverzameling

Welke schelpen bezit jij al? Verzamel schelpen aan de Belgische kust en maak zo je eigen schelpenverzameling! Met de schelpenzoekkaart van Natuurpunt, te koop in de natuurcentra aan de kust, of online via winkel.natuurpunt.be onderscheid je makkelijk de voornaamste schelpen aan de Belgische kust!

Opgelet, deze schelpen zijn niet op ware grootte afgebeeld.

Schaalhoren

Muiltje

Grote tepelhoren

Platte oester

Japanse oester

Bekijk een paar schelpen van dezelfde soort. Zijn ze allemaal even groot?

Stap een eindje langs de vloedlijn en verzamel een aantal schelpen.

Gevlochten fuikhoren

Wenteltrapje

Kokkel

Tapijtschelp

Grote strandschelp

Wulk

Mossel

Schelpen kun je sorteren op kleur, op vorm, op grootte, ...

Stevige en ovale strandschelp

Kies een schelp uit die je leuk vindt. Stel dat jij die schelp als eerste ontdekt had, welke naam zou je ze geven?

Halfgeknotte strandschelp

Platte slijkgaper

Nonnetje

Zaagje

Amerikaanse boormossel

Witte boormossel

Ruwe boormossel

Amerikaanse zwaardschede

Tot volgend jaar op de Grote Schelpenteldag!

Meer info over het Kleine Schelpentelboekje? Contacteer het provinciaal streekhuis Kust via kust@west-vlaanderen.be of 059 27 07 20.
V.U.: Peter Norro, Koning Leopold III-laan 41, B200 Sint-Andries. Werkten mee aan deze uitgave: Klaas Bogaert, Manon Dekien, Bart De Smet, Nancy Fockedeij, Francis Kerckhof, Maksim Marissen, Jan Seys. Vormgeving: Philip Gesquière, Grafische Dienst Provincie West-Vlaanderen.
Druk: Grafische Dienst Provincie West-Vlaanderen.